

ناصرالدین شاه چگونه سلبریتی شد؟!

واکاوی دلایل تاریخی درباره ایفای همزمان نقش چهارمین شاه قاجار توسط بهرام رادان، حسن معجونی و حامد کمیلی

صدرالدین شاه هم، سوزدهای خوبی برای تولید آثار هنری هستند؛ مثلاً شخصیت سرخورده و بی رحم ظل السلطان، پسر ارشد ناصرالدین شاه که به دلیل داشتن مادری غیرقاجار از سلطنت محروم شد، از این گونه حکایت هاست و می توان براساس آن، آثار متعدد هنری، اعم از سینمایی یا ادبی، تولید کرد.

۴ شخصیت های نامدار

دوران ناصرالدین شاه از لحاظ دارا بودن شخصیت های مشهور تاریخی نیز، ظرفیت بالایی دارد؛ صدها شخصیت مثبت و منفی را می توان در این دوره یافت که هر کدام، بنا به موقعیت و جایگاه، می تواند برای نگارش یا ساخت آثار هنری مورد توجه قرار گیرد. گل سرسید این شخصیت ها، میرزاتقی خان امیرکبیر است که شاید تاکنون در دهها اثر سینمایی و تلویزیونی، ردپایی از حضور وی را دیده ایم؛ حضوری که لاجرم به حضور ناصرالدین شاه در این آثار پیوند می خورد. تنوع شخصیت ها در این دوره، دست هنرمند را برای انتخاب موضوع باز می گذارد؛ یکی مانند زنده یاد علی حاتمی، حاجی واشنگتن را با نقش آفرینی بی نظیر عزت... انتظامی می سازد و در آن، مقطعی از زندگی سفیر ناصرالدین شاه در آمریکا، یعنی حسینی خان

ناصرالدین شاه، یک زندگی بسیار پر حاشیه محسوب می شود؛ شاهی که حرمسرای عریض و طولی داشت و این مسئله، خود منشأ بسیاری از حواشی بود! شاید خیلی هانداوند که حرمسرای ناصرالدین شاه، آخرین حرمسرای سلطنتی تاریخ ایران و اتفاقاً در دسترس ترین آن ها از نظر شواهد و اسناد تاریخی است. ماجرای عشق های عجیب و غریب وی، به دلیل گزارش های خودش و نیز، خاطره نویسی درباریان و همسران صیغه ای و عقدی شاه، مجموعه ای عجیب و غریب از حکایت ها و داستان ها فراهم می کند که خوراک مناسب و دم دستی خوبی برای هر کارگردان صاحب سلیقه است. اطلاع ما از جزئیات فعالیت های روزانه ناصرالدین شاه، آشنایی با عشق های کوتاه مدت او به بانوان مختلف که با اسیر شدن آن ها در حصار حرمسرا، فرجامی ناخوش را برایشان رقم می زد البته، سرگرمی های نامتعارف شاه قاجار، مانند به جان هم انداختن مأموران و خدمتگزاران قصر و تفریح کردن با ستیز اطرافیان، حواشی دیگری است که در جذابیت داستان های دوران ناصری و تبدیل کردن شاه قاجار به سلبریتی محبوب تولید کنندگان آثار هنری نقش داشته است. در کنار این موضوعات، فرزندان

الهام گرفتن و شخصیت پردازی توسط فیلم نامه نویسان یا دیگر هنرمندان، بسیار مهم و تأثیرگذار باشد. افزون بر روزنامه خاطرات ناصرالدین شاه، گزارش افرادی مانند عین السلطنه، اعتماد السلطنه و دیگران، فضای عصر ناصری را به بهترین شکل ممکن روایت و تصویر می کند. بسیاری از اطرافیان ناصرالدین شاه، از جمله ملیجک یا همان عزیز السلطان، به نگارش یا نقل خاطر اتشان پرداخته اند و به واقع، در هیچ دوره ای مانند عهد ناصری، به این حجم از گزارش های انفرادی دربار، شرایط و وضعیت جامعه و دربار، دسترس نداشتیم. بخشی از این اطلاعات، در قالب داستان و شایعه، در افواه مردم هم باقی مانده است و می تواند دستمایه خوبی برای ساخت فیلم یا نگارش داستان باشد.

۲ آغاز تغییرات بنیادین

دوران ناصرالدین شاه، عصر رویه رو شدن دولتمردان و البته مردم ایران، با پدیده های جدید علمی و فرهنگی است. ناصرالدین شاه اولین شاه ایران بود که به سفر فرنگ رفت؛ نه یک بار، بلکه سه مرتبه. این رفت و آمدها و واکنش های او به نمادهای تجدد، هم دستمایه مطالعات گسترده تاریخی است و هم می تواند از جنبه های طنز باسرگرمی، محل توجه قرار گیرد. مواجهه کاریکاتوری جامعه ایران با برخی مظاهر تجدد غربی و نقل آن ها در منابعی که مورد اشاره قرار گرفت، از عواملی است که ناصرالدین شاه و دوره او را به محبوب و دلخواه هنرمندان تبدیل می کند. در واقع آن ها می توانند هر نقدی بر دوره های بعد را، در قالب طعنه به اطوار های قبیله عالم، نسبت به مظاهر تمدن ارائه کنند؛ این، یعنی عبور از شخصیت تاریخی ناصرالدین شاه و رسیدن به شخصیت نمایین او به عنوان نخستین ایرانی بر خورده کرده با تمدن غربی و در قالب یک سلبریتی!

۳ زندگی خصوصی پر حاشیه

دوران سلطنت ناصرالدین شاه، یکی از طولانی ترین ادوار حکومت و فرمانروایی در ایران است؛ چیزی حدود ۵۰ سال! طولانی بودن دوران حکومت، باعث افزایش حجم حکایت های حاشیه دار می شود. وقتی روایت های مربوط به دوره ناصری فراوان باشد، مجال برای یافتن سوتی های قبیله عالم نیز فراهم است! برای بسیاری از ما، زندگی

رغبت به تولید آثار سینمایی با درونمایه عصر ناصری و نشان دادن شخصیت او، تازگی ندارد؛ چند دهه قبل، زنده یاران جمشید مشایخی و عزت... انتظامی در مجموعه «سلطان صاحبقران» و فیلم «کمال الملک» در نقش ناصرالدین شاه بازی کردند و ایرج راد هم، در سریال مشهور «امیرکبیر» به کارگردانی سعید نیکپور، ایفاگر نقش همین شخصیت بود و مواردی از این قبیل که اندک نیستند. درباره این که چرا ناصرالدین شاه به یک سلبریتی تبدیل شده است و چرا نامش، در مطبوعات و از جمله همین صفحه، بارها به چشم شما می خورد و قیافه او را در چهره بازیگران متعدد، بارها می بینید، می توان دلایل تاریخی ارائه کرد؛ دلایلی که در ادامه، برخی از آن ها را با هم مرور می کنیم.

۱ فراوانی اطلاعات ثبت شده

دوران سلطنت ناصرالدین شاه، از نظر محتوای تاریخی و تولید کتاب هایی درباره اتفاقات روی داده در آن، یک دوره بسیار خاص و مهم است. در واقع، رونق سنت گزارش نویسی یا سفرنامه نویسی، در ایران، طی دوران سلطنت او به اوج خود رسید. ما از دوره ناصرالدین شاه گزارش، سفرنامه و خاطرات متعدد داریم و عهد او، قدیمی ترین دورانی است که می شود چنین حجم بالایی از اطلاعات را درباره آن به دست آورد. خود ناصرالدین شاه از پیشگامان روزنامه نویسی، به معنای درج روزانه خاطرات، بود و ما در همین صفحه، بخش هایی از یادداشت های او را در قالب ستون «اندر احوالات قبیله عالم» منتشر می کنیم. به همین دلیل، نه فقط گزارش ظاهری ماجراها در دسترس است، بلکه حتی می شود نوع احساس شاه قاجار به هر اتفاق را هم بررسی کرد و این مسئله، می تواند در

جواد نوائیان رودسری – در بین شاهان دوره قاجار، ناصرالدین شاه شناخته شده ترین آن هاست؛ آن قدر که در دوره های بعد، دستمایه نگارش مقالات، داستان ها و پژوهش های بی شمار شد و چنان اثر خود را بر زندگی روزمره مردم گذاشت که حتی امروزه، عکس او را می شود روی قلیان های قدیمی و استکان و نعلبکی های عتیقه مادر بزرگ ها دید. انگار قبیله عالم با ادوار تاریخی بعد از خودش، پیوندی استوار پیدا کرده است. این روزها، خیلی از کارگردان های سینما و تلویزیون به سراغ ناصرالدین شاه می روند تا با نقل قصه ای واقعی یا خیالی از دوران او، مخاطب جذب کنند؛ شاه قاجار حالا دیگر یک سلبریتی تمام عیار است؛ حسن فتحی، با سریال خانگی «جیران»، بهرام رادان را به کسوت قبیله عالم درآورده، حسن معجونی هم لباس ناصرالدین شاه را پوشیده است تا در «آهوی من مارال»، سریالی از مهرداد غفارزاده بازی کند و حامد کمیلی، ایفای نقش چهارمین شاه قاجار را در قالب یک اثر طنز به نام «قبیله عالم»، با کارگردانی حامد محمدی بر عهده گرفته است. البته این همه

Beralin

ارتباط با ما | ۰۲۱-۸۸۰۳۹۰۹۴ | beralin.co | www.beralinco.com

contact us | 021-88039094